

"VILÁGÍTÓ ÁSVÁNYOK"

BRESZNYÁNSZKY Károly — geológus

A Magyar Természettudományi Múzeumban, a "Világító Ásványok" kiállítás megnyitóján, 1999. március 26-án elhangzott ünnepi beszédek olvasóink számára közreadjuk.

Kedves Vendégeink!

Másfél éve, amikor az első levelet kaptuk Amerikából, még nem tudtuk, hogy a felajánlott ásványgyűjtemény mennyivel fogja gazdagítani intézetünk múzeumának állományát. Nem tudtuk azt, hogy az ásványgyűjtemény felajánlásához milyen érzelmi motívumok kötődnek és nem tudtuk azt sem, hogy a Louis Cherepy név mögött egy, a Magyarországhoz még ma is kötődő Cserépy Lajos áll. Ma már tudjuk, hogy az a különleges ásványgyűjtemény, amit ma bemutatunk Önöknek, szakmai értékeiben és különleges látványossága tekintetében páratlanok számát. Ma már tudjuk azt is, hogy a Franklin érceinek felszínre hozatalában, a világhírű ásványlelőhely kiaknázásában magyar bányászok százai vettek részt a századfordulótól az 1980-as évekig. Ma már tudjuk azt is, hogy Louis Cherepy úr nagylelkű adományát az ifjabb és idősebb Cserépy Lajosnak köszönhetjük.

Mindez akkor vált bizonyossá, amikor alig egy évvel ezelőtt a New Jersey állambeli Franklin bánya múzeuma előtt megható ünnepség keretében átvettük a gyűjteményt és megismertük a fogyatkozó magyar kolónia tagjait, helytörténeti múzeumát, a magyar templom harangjának történetét, az egykori bányászkodás helyszíneit.

Nyugodtan mondhatom, hogy a gyűjtemény jó kezekbe került. A Magyar Állami Földtani Intézet 130 évvel ezelőtti alapítása óta fenntartja, gyarapítja múzeumának állományát, biztosítja a hazai és külföldi szakemberek részére a kutatómunka lehetőségét és az érdeklődő közönség tájékoztatását.

Az intézet működésének 130 éve önmagában is hagyománytiszteletet sugall és egyúttal biztosítékot arra nézve, hogy a gyűjtemény szakmai értéke mellett a hozzá kötődő történeti emlékek is megőrzésre kerülnek.

Mégis miért választottuk a bemutató helyszínének a Magyar Természettudományi Múzeum régi-új épületét, kiállítási lehetőségeit? Azért, mert szerettük volna, ha a világító ásványokat minél többen néznék meg, és a színpompás látványon túl minél többen őriznék meg József Attila szavai szerint az Amerikába kitántorgott másfélmillió emberünk emlékét. Kérésünk a Magyar Természettudományi Múzeum főigazgatója és munkatársai részéről azonnal támogatást nyert, amiért ezúton is köszönetünket fejezzük ki.

Köszönet illeti azokat is, akik erkölcsileg és anyagiilag támogatják ennek a kiállításnak a létrejöttét, mindenek előtt a Magyar-Amerikai Tudományos és Technológiai Együttműködés nyújtotta lehetőségeket, valamint a washingtoni Magyar Nagykövetség munkatársait.

Mielőtt megnyitnánk a kiállítást és átadnánk a helyet a szakmai bemutatónak, még egy gondolatot szeretnék megosztani Önökkel. A kiállítás egyik legszebb darabja az a franklinit minta, melynek másik fele New Jersey államban, a Cherepy Gyűjtemény másik részében maradt. Ugyancsak annak a mintának ez a két, az amerikai és európai darabja, jelképe annak a 70 millió évvel ezelőtt kezdődött folyamatnak, mely elválasztotta és eltávolította az észak-amerikai kontinenst az európaiktól és jelképe annak a kötődésnek, de ugyanakkor lassú távolodásnak, amivel a kívándorolt magyarság viszonyul az óhazához. Ez a mindannyiunkat megragadó élmény és ez a mindannyiunkat megérintő érzés a körünkben lévő Cherepy úrnak köszönhető, hálásak vagyunk, hogy megoszthatjuk vele.

Köszönöm figyelmüket!

KÖBEZÁRT EMBERI SORSOK (EGY KIÁLLÍTÁS HANGJAI)

SZEMENYEI István — geológus

Beismerem: igazuk. Még soha nem nyitottam meg kiállítást. Be kell valljam, hogy jó érzés ez. Mondhatnám egyedí. Szóval, kellemes dolog. Még azt is beleszámítva, hogy igazából nem tudom, mit is kell ilyenkor mondani. Hogyan kerültem én ide, s mi röpített ebbe a megtisztelő szerepbe? - kérdezhetik Önök. En is ezt kérdeztem, kérdezgetem magamtól már egy ideje. A válasz, a magyarázat roppant egyszerű: Brezsnýánszky Karcsi (a MÁFI igazgatója) megkért, hogy mondjak egy beszédet a Cherepy ásványkiállítás megnyitóján. O.K., pontosabban: rendben. No, de mire föl!? Mire föl én?

Geológiából nem vagyok igazából jó, az ásványok-

hoz szinte alig értek, s Cherepy Lajossal is csak egyszer találkoztam Washingtonban. Véletlenek sorozata, s Karcsi gesztusa juttatott ide. Igaz, Amerikában van egy mondás: a siker titka, hogy a megfelelő időben a megfelelő helyen légy. Azt hiszem, ez történt meg velem.

1998 januárjában a washingtoni Magyar Nagykövetségen dolgoztam mint tudományos és technológiai tanácsos. Azt hiszem, ekkor született Louis Cserepy első levele a Magyar Földtani Intézet igazgatójához, hogy a most itt kiállított színes köveket Magyarországnak kívánja ajándékozni. Február lehetett talán, vagy március, amikor Károly megkért, hogy közvetít-

sek, s legyenek Washingtonban "gazdája" az ügynek. Az első pillanattól kezdve kedveltem a dolgot. Ennek az ügynek lelke van, mondtam magamnak. "Kőbezárt emberi sorsok", írtam rá az aktaborítóra (vagy föléje egy sárga cetlire) nem éppen fegyelmezett köztitviselői nyelvezetet használva a "tárgy" rovattban.

Részben az is a véletlenek láncolatába sorolható, hogy amikor az ügy az asztalomra került, éppen Szilárd Leó hamvainak hazaszállítását intéztem, illetve még folytak a magyar származású fizikus-zseni születése centenáriumának ünnepi eseményei. Teller Ede éppen csak megünnepelte 90. születésnapját. Nagy ünnepség volt! Mindkettő. Fenséges levelek, fényes gondolatok, felemelő megemlékezések itt is, ott is. Az ünnepségek során, s kapcsán képletesen elvonult, s lepergett előttem a XX. század: Wigner Jenő, Albert Einstein, Neumann János, Szent-Györgyi Albert, Bay Zoltán, Hans Bethe, Roosevelt, Truman, minden amerikai elnök és számos további történelmi személyiség, no meg sorsuk elevenedett meg az ünnepségek során. Miközben zajlottak a fesztivál-hangulatú események, nekem gyakorta a névtelen tíz- és százazrek, az ő sorsuk motoszkált a fejemben. "Sokan vannak az érdeemesek, de kevesen a kiválasztottak" vált egyik kedvenc beszéd-mottómmá az egyes rendezvényeken. S jött a Cherepy-levél: testet adott sok-sokezer magyar léleknek, kik nem kerültek be a történelemlétkönyvekbe, s sorsukkal mégis történelmet csináltak. Egy családról volt szó esetünkben, Cherepyékről, s mégis mindannyiukról meséltek a kövek. Nemcsak Franklin és Sterling Hills több ezer magyar bányász családjáról, de a west-virginiai szénbányában dolgozó, új hazát építő vajújáról is szólt a történet, meg Detroit autógyárainak kovácsairól, Cleveland malmainak molnárjairól, Louisiana eperfeldjeinek földműveseiről, Sacramento ácsmestereiről, New York nyomdászairól. Magyarok voltak ők is. Több tízezren. Több-több tízezren. Névtelenek, s mégis! – névtelenül is történelmet írtak sorsukkal. Verejtékükkel, vérükkel, könnyeikkel (s adójukkal) hozzájárultak az Egyesült Államok-nak nevezett álm megvalósulásához.

Egyben a jóindulat, a bizalom és a barátság hidjává váltak Magyarország és az Egyesült Államok között. Nem volt persze ez mindig így az elmúlt évtizedekben, de – szerencsére – nekik, a névteleneknek lett igazuk: a népek, az emberek természetesen barátok, akik még a politikailag feszült időben is tették dolgukat, s megőrizték kötődésüket mindkét hazájukhoz. Új korszak köszöntött ránk. Magyarország ma szabad, demokratikus ország, szépen fejlődő piacgazdasággal. Országaink szövetségesként tekintenek a jövőbe az ezredforduló küszöbén.

S ebben szerepe van - a maga módján - Cherepyéknek, s a többi névtelen magyar emigránsnak. Hiszem, hogy az évszázad elején a nyomorból elmenekült magyarnak, a kitántorgott másfélmilliónak, s leszármazottjaiknak nincs nagyobb egyéni és kollektív öröme, mint látni a szülőföld politikai és gazdasági felszabadulását.

Számomra ez a kiállítás, az elénk táruló színes csodakövek szimbólumok, emberi léptékben a Cherepy család vonatkozásában és átvitt, tágabb értelemben történelmileg is: egy kicsit emlékezés az "ismeretlen magyar emigránsra", emlékmű a névtelen tízezrek apró és mégis színes sorsának, a tömegében történelmet csináló millióknak.

Az Egyesült Államokban élve (is) sokat olvastam. Nemcsak tudományos szakirodalmat, meg tudományos és technológiapolitikai dokumentumokat, hanem regényeket és verseket is. Szeretném most Önökkel megosztani a számomra legszebb angol (pontosabban amerikai) költeményt. A vers címe: "A halálról és az elmúlásról". A szerző ismeretlen. A költemény nem egy szomorú írás, az egy fennkölt ünnepi dal, legalábbis számomra. Legyen ez a vers megemlékezés mindazokról, kik keményen dolgoztak, s tették dolgukat szabad lélekkel, de nem érhették meg azt, hogy büszkeséggel örülhessenek az óhaza, a gyökereket adó föld számukra későn jött felemelkedésének:

About Death and Dying

Do not stand at my grave and weep.
I am not there,
I do not sleep.

I am a thousand wind that blow,
I am the diamond glint on snow.
I am the sunshine on ripened grain,
I am the autumn rain.

When you awake in the morning hush,
I am the swift uplifting rush
Of birds circling in flight.
I am the stars that shine at night.

Do not stand at my grave and weep.
I am not there.
I do not sleep

Ismeretlen szerző

A halálról és az elmúlásról

Ne állj a síromnál, s ne zokogj.
Én nem alszom ott.
Én máshol vagyok.

Ezer kósza szél kacagása vagyok.
A hó gyémántragyogása vagyok.
A búzát fürdető napsugár vagyok.
Lágyan hulló őszi eső vagyok.
Csendesen ébredő hajnalokon,
Az égreszálló madarak szárnyzuhogása vagyok.
Az éjjel szikrázó csillagok fényuhanása vagyok.

Ne állj a síromnál, s ne zokogj.
Én nem alszom ott.
Én mindenütt vagyok.

Fordítás: Önök számára ismeretlen Önmagam

Befejezésül, szeretném kifejezni elismerésemet és köszönetemet Cherepyéknek a kiállított ásványok (kövek - hogy következetes legyenek) Magyarországnak adományozásáért, azért a mérhetetlen mennyiségű munkáért, amellyel több generáción át a "színes kavicsokat" összegyűjtötték, s azoknak törődően gondjukat viselték. Ennek köszönhető az, hogy ma itt összegyűlhettünk, s e kiállítás létrejöhett.

Mióta ember az ember, kutatja, keresi a lét, az élet értelmét. Számos válasz született az örökzöld kérdésre: miért vagyunk a Földön? Nekem a kedvenc mondásom egy indián felelet: Azért vagyunk a Földön, hogy nyomot hagyjunk benne.

Kedves Cherepyék! Ezt Önök megtették.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket és elviselő türelmüket.